

гається невміння спланувати виконання зображення, порівняти його зі зразком, у процесі виконання та після його завершення, адекватно оцінити свою роботу та обґрунтувати оцінку. У дітей з нормальним зором такі порушення зустрічаються значно рідше.

Таким чином, формування самоконтролю образотворчої діяльності у сліпих дітей молодшого шкільного віку відбувається із певними особливостями та затримкою. Такі висновки свідчать про необхідність корекційно-розвиваючої роботи з формування самоконтролю у процесі образотворчої діяльності та спонукають до визначення шляхів її удосконалення.

Література:

1. Венгер Л. А. Восприятие и обучение (дошкольный возраст) / Леонид Абрамович Венгер. – М.: Просвещение, 1969. – 365 с.
2. Довгопола К. С. Особливості формування самоконтролю у сліпих молодших школярів: автореф. дис.... канд. психол. наук: 19.00.08 / К. С. Довгопола. – К., 2011. – 20 с.
3. Литвак А. Г. Психология слепых и слабовидящих: учеб. пособие для студентов высш. пед.учеб. заведений / Алексей Григорьевич Литвак. – СПб.: КАРО, 2006. – 324 с.
4. Никифоров Г. С. Самоконтроль человека / Герман Сергеевич Никифоров. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1989. – 192 с.

УДК: 373.3.091.214:811.161.2]-056.26:616.28-008.14]:006.44

Рецензент: С. В. Литовченко,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

В. В. Жук

У статті представлено теоретичне підґрунтя розробки державного стандарту початкової освіти дітей з порушеннями слуху, з української мови. Вказані чинники, від яких залежить мовленнєвий розвиток дітей з порушеннями слуху та ефективність опанування словесної мови. Обґрунтовано варіативність державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів з української мови.

Ключові слова: діти з порушеннями слуху, державний стандарт початкової освіти, мова навчання, мова вивчення, розвиток мовлення, слух

Теоретические основы разработки государственного стандарта начального образования по украинскому языку для детей с нарушениями слуха

В статье представлены теоретические основы разработки государственного стандарта начального образования детей с нарушениями слуха, по украинскому языку. Указаны факторы, от которых зависит речевое развитие детей с нарушениями слуха и эффективность овладения словесным языком. Обоснована вариативность государственных требований к уровню общеобразовательной подготовки учащихся по украинскому языку.

Ключевые слова: дети с нарушениями слуха, государственный стандарт начального образования, язык обучения, язык изучения, развитие речи, слух

Theoretical bases of development of standard of primary education on ukrainian for children with violations of rumor

In the article theoretical bases of development of state standard of primary education of children are presented with violations of rumor on Ukrainian. Factors on that speech development of children with violations of rumor and efficiency of capture depend a verbal language are indicated. The variant ness of state requirements is reasonable to the level of general preparation students on Ukrainian.

Keywords: *children with violations of rumor, state standard of primary education, language of educating, language of study, development of speech, rumor*

У сучасній вітчизняній системі освіти дітей з порушеннями слуху співіснують різні організаційні форми навчання. Функціонують спеціальні школи двох типів (для глухих дітей і дітей зі зниженим слухом); школи з інклюзивним навчанням; деякі діти з порушеннями слуху отримують освіту у загальноосвітніх школах, на загальних підставах, без спеціального супроводу. Отже, різняться й навчальні плани та програми. Застосовуються різні методичні підходи, характерні для викладання у школах зазначених типів.

Втім, незалежно від форми навчання, навчального плану, програми та методичних підходів, які застосовуються, дитина повинна отримати певну кількість знань, досягти певного рівня загального та мовленнєвого розвитку, на кожному етапі освітньої підготовки. Підготовка, отримана у початковій ланці, має забезпечувати можливість продовжувати навчання в основній.

Особливе значення має мовна підготовка. Мовні та мовленнєві знання, уміння й навички відіграють роль підґрунтя, на якому відбувається засвоєння всього шкільного матеріалу.

В цілому, освіта дітей з порушеннями слуху зорієнтована на цензовий рівень. Однак, специфіка мовленнєвого розвитку та особливості опанування словесного мовлення дітьми з порушеннями слуху виключають можливість повного дотримання загальноосвітнього стандарту з предмету «Українська мова» та зумовлюють необхідність внесення до державних вимог деяких змін.

У мовленнєвому розвитку дітей з порушеннями слуху спостерігаються суттєві розбіжності, зумовлені впливом низки

- медико-технічних,
 - фізичних,
 - соціально-педагогічних
- чинників на різних етапах дитячого розвитку.

Серед медико-технічних чинників важливе місце займають час діагностування порушення слуху, час та адекватність слухопротезування (слуховим апаратом або кохлеарним імплантом).

Найсуттєвіші для розвитку словесного мовлення та опанування української мови фізичні чинники – стан слухової функції та час виникнення порушення.

Тривалий час вказані фізичні чинники відігравали вирішальну роль у можливості опанування мови й мовлення. Сучасні технології корекції слуху, як медико-технічні, так і педагогічні, дозволяють змістити акценти у шкалі значущості факторів впливу, від стану слуху до соціально-педагогічних чинників:

- часу, коли розпочато спеціальне навчання,
- участі батьків, як природних «вчителів», у навчанні дитини мовлення,
- мовленнєвих контактів з чуючими,
- міри використання словесного мовлення у навчальному процесі та побуті,
- відповідності методичних підходів нахилам та можливостям дитини,
- мовних традицій родини.

Варто наголосити на тому, що різними є й мови спілкування у родинах дітей з порушеннями слуху. Зазвичай у родинах нечуючих користуються здебільшого жестовою мовою, вва-

жають її рідною, мовою зручного, природного спілкування та засобом самоідентифікації, як представника спільноти нечуючих. У родинях чуючих користуються словесною мовою, у переважній більшості, не володіють жестовою мовою і не вживають її у спілкуванні з дитиною, що має порушення слуху. Перша, рідна мова дитини з порушенням слуху може бути як словесна, так і жести́ва.

Поєднання дії вищевказаних чинників зумовлює неоднорідність дітей в їх можливості засвоєння знань з української мови. Така неоднорідність найбільше проявляється у молодшому шкільному віці. Частина дітей приходить до школи, практично не маючи навичок спілкування словесним мовленням. У початковій ланці вони проходять шлях від засвоєння найпростіших способів мовленнєвого оформлення думки до розгорнутої передачі інформації мовними засобами. Інші діти з порушеннями слуху приходять до школи, маючи в цілому сформоване мовлення, з певними недоліками.

За роки навчання у молодших класах така суттєва різниця не може стертися повністю, вона спостерігається по закінченні початкової ланки. Лише з роками вона може стати менш суттєвою, завдяки доцільній організації та індивідуальному добору форм й методів навчання, а також логоцентричному спрямуванню навчально-виховного процесу.

Логоцентризм навчального процесу полягає в тому, що навчання мови й мовлення не обмежується рамками предметів мовного циклу, воно відбувається на всіх уроках і в позаурочний час. Це має своїм результатом включення дитини у змістовий світ мови, її залучення до загальноприйнятих засобів спілкування, яке робить доступним усвідомлене читання та викладення власних думок (через написання й говоріння).

З вищезазначеного очевидно, що до всіх дітей з порушеннями слуху (глухих і зі зниженим слухом; з домовленнєвою втратою слуху і пізнооглухлих; вчасно і запізно протезованих; тих, хто з раннього віку отримує спеціальну допомогу і тих, хто почав працювати з сурдопедагогом лише перед школою або, навіть, у школі; дітей із родин нечуючих – носіїв жестової мови, і з родин чуючих, які не знають жестової мови) не можуть пред'являтися однакові державні вимоги до рівня мовної підготовки в початковій освітній ланці.

Українська словесна мова в системі освіти дітей з порушеннями слуху є мовою навчання і мовою вивчення.

Як мова навчання, українська словесна мова може бути

- єдиною мовою навчання,
- основною мовою навчання, коли використовується ще одна, допоміжна, жести́ва мова,
- однією з двох (словесна і жести́ва) рівноправних мов навчання або виконувати функції
- допоміжною мовою навчання (коли основною є жести́ва).

Як єдина мова навчання, українська словесна мова нами рекомендована дітям, мовленнєвий розвиток яких максимально наближений до мовленнєвого розвитку дітей зі збереженим слухом. Основною мовою навчання та основним комунікативним засобом українська словесна мова може слугувати всім дітям зі зниженим слухом та глухим дітям з добре розвиненим мовленням. Як одну з двох рівноправних мов навчання, українську словесну мову, на нашу думку, доцільно використовувати для глухих учнів, а також для всіх дітей з порушеннями слуху, родини яких вважають жести́ву мову рідною. Допоміжною мовою навчання в початковій освітній ланці українська словесна мова виявляється тоді, коли дитина практично не володіє словесним мовленням (через глухоту, в поєднанні з вкрай несприятливими умовами мовленнєвого розвитку).

Як мова вивчення, українська словесна мова методично, змістовно та за результативністю опанування дітьми різни́ться, якщо для дитини вона є

- першою мовою чи
- другою мовою опанування і вивчення (коли, згідно мовних традицій родини, першою мовою для дитини є жести́ва).

Загальновідомо, що на опанування мови, як предмету вивчення, суттєво впливає стан слуху та умови, в яких відбувається мовленнєвий розвиток.

На нашу думку, українська мова, як мова навчання і як предмет вивчення, у державному стандарті початкової освіти дітей з порушеннями слуху повинна бути представлена у двох варіантах. Обирати з двох варіантів варто, враховуючи дію різних факторів, які впливають на мовленнєвий розвиток та можливість опанування словесного мовлення дитиною з порушенням слуху, а також мовні традиції та запити батьків дитини.

Варіант І

українська словесна мова – основна мова навчання (а жестова – допоміжна),
українська словесна мова – перша мова опанування і вивчення,
українська словесна мова – основний комунікативний засіб у дітей зі зниженим слухом та як один з двох рівноправних комунікативних засобів або основний комунікативний засіб у глухих дітей.

Цей варіант підходить для дітей, мовленнєвий розвиток яких відбувався за сприятливих умов, що передбачає:

- своєчасну діагностику порушення слуху,
- своєчасне якісне слухопротезування слуховими апаратами або кохлеарними імплантатами,
- своєчасно розпочату систематичну спеціальну педагогічну допомогу,
- активну участь батьків у навчанні дитини словесного мовлення,
- сприятливе мовленнєве середовище,
- хороший домовленнєвий розвиток, завдяки продуктивному спілкуванню з батьками (жестовою або словесною мовою),
- правильно індивідуально підібрані методичні підходи тощо.

Такі діти вивчають українську мову, в цілому володіючи мовленням, як комунікативним засобом. Вивчення мови допомагає таким дітям позбутися типових для дітей цієї категорії негативних особливостей мовлення.

Варіант II

українська словесна мова – одна з двох рівноправних мов навчання (словесної і жестової),

українська словесна мова – друга (після жестової) мова опанування і вивчення,
українська словесна мова – один з двох рівноправних комунікативних засобів та як допоміжний комунікативний засіб у глухих дітей.

Другий варіант підходить для дітей, мовленнєвий розвиток яких відбувався за менш сприятливих умов. Такі діти в ході вивчення української мови засвоюють мовні засоби і вправляються в їх актуалізації, у відповідності до завдань мовленнєвого спілкування.

В цілому, обидва варіанти передбачають цензовий освітній рівень, зорієнтовані на залучення дитини з порушенням слуху до мовної реальності та змістового світу української мови, формування комунікативної поведінки та створення умов для соціальної адаптації дитини з порушенням слуху.

Література:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти / Офіційний вісник України. – 2011. – №33.
2. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти: Матеріали міжнародної конференції, Київ, 25-26 травня 2004 р. / за ред. В. І. Бондаря, Р. О. Петришина. – К.: Науковий світ, 2004. – 200 с.
3. Жук В. В. Актуальні питання розвитку освіти дітей з порушеннями слуху на сучасному етапі // Дефектологія. – 2008. – №3. – С. 3-7.